

Lažne klimatske priče bez granica:

REGIONALNA ANATOMIJA DEZINFORMACIJA

Izdavač:

Centar za demokratsku tranziciju (CDT)

www.cdtmn.org

Za izdavača:

Dragan Koprivica

Autori/ke:

Ivana Živković

Emir Zulejhić

Vesna Radojević

Ivan Subotić

Jasmin Murić

SADRŽAJ

Uvod	4
Lažni klimatski narativi u Crnoj Gori: između teorija zavjere i diskreditacije nauke	5
Klimatske dezinformacije u Srbiji: kada pseudonauka zamijeni činjenice	8
Bosna i Hercegovina u vrtlogu klimatskih dezinformacija: Tiho, ali uporno potkopavanje nauke	10
Hrvatska pod udarom klimatskih laži: Kad 'antivaks' pokret obuče zeleno odijelo	13
Zaključak	16

Narativi koji negiraju, umanjuju ili iskrivljuju stvarnost klimatskih promjena posljednjih godina postaju sve prisutniji u digitalnom prostoru zemalja regiona – Crne Gore, Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Iako se ovi narativi mogu činiti razuđenim i lokalno specifičnim, njihova struktura, izvor i cilj pokazuju zapanjujući stepen sličnosti, što upućuje na postojanje globalno koordinisanih obrazaca dezinformacija koji se, zahvaljujući društvenim mrežama i neregulisanim medijima, uspješno adaptiraju na regionalne kontekste.

U sve četiri zemlje primjetan je kontinuiran napor da se naruši povjerenje javnosti u nauku, klimatske institucije i neophodne mjere za ublažavanje posljedica klimatskih promjena. Umjesto direktnog poricanja postojanja klimatske krize, dominira sofisticiranija forma dezinformisanja: relativizacija uloge čovjeka u izazivanju klimatskih promjena, diskreditacija obnovljivih izvora energije, zloupotreba stvarnih naučnih termina (poput Milankovičevih ciklusa), te širenje teorija zavjere o “klimatskoj agendi” globalnih elita. Ove narative najčešće plasiraju alternativni portali, influenseri na društvenim mrežama, politički ekstremi i mediji koji su već prepoznati kao izvori COVID dezinformacija.

Zanimljivo je da u svim analiziranim zemljama postoji snažna povezanost između političkog svjetonazora i podložnosti klimatskim dezinformacijama – pri čemu građani koji se svrstavaju na krajnju desnicu, kao i oni koji iskazuju apatičnost prema politici i nauci, češće prihvataju dezinformacije kao istinu. Pored toga, obrazovanje, medijska pismenost i izvori informisanja (posebno dominacija društvenih mreža u svakodnevnoj konzumaciji vijesti) dodatno oblikuju ranjivost publike na dezinformacijske obrasce.

Uprkos razlikama u stepenu institucionalnog odgovora i medijskog otpora prema širenju klimatskih dezinformacija, sve zemlje regiona dijele isti izazov: kako izgraditi otpornost društva na dezinformacije koje podrivaju napore za klimatsku adaptaciju i energetska tranziciju. Upravo zato je važno mapirati glavne narative, njihove promotere i mehanizme širenja, kako bi se osnažila informisanost građana i zaštitio javni prostor od manipulacija koje prijete ne samo naučnom integritetu, već i budućnosti generacija koje tek dolaze.

Ovu sveobuhvatnu analizu zajednički donose timovi platformi za provjeru činjenica iz regiona – Faktograf iz Hrvatske, Raskrinkavanje.ba iz Bosne i Hercegovine, Raskrinkavanje.me iz Crne Gore, i Raskrinkavanje, Istiomer i FakeNews Tragač iz Srbije – s ciljem mapiranja najraširenijih klimatskih dezinformacija koje oblikuju javni diskurs i potkopavaju napore za očuvanje planete.

Lažni klimatski narativi u Crnoj Gori: između teorija zavjere i diskreditacije nauke

Uprkos jasnom naučnom konsenzusu da su klimatske promjene stvarne i pretežno izazvane ljudskim djelovanjem, digitalni prostor u Crnoj Gori – posebno društvene mreže i rubni portali – kontinuirano emituje narative koji negiraju, iskrivljuju ili izvrgavaju ruglu naučna saznanja. Od septembra 2023. do jula 2025. godine, *Raskrinkavanje.me* je objavilo **više od 50 tekstova** u kojima su demantovane klimatske dezinformacije, teorije zavjere i pseudo-naučne tvrdnje koje su se širile putem Facebooka, TikToka, YouTube-a, Telegrama i pojedinih portala iz zemlje i regiona.

Kao i u Srbiji i BiH, **najuporniji izvor dezinformacija** dolazi od portala kao što su *Nulta tačka*, *Epoha*, *Logično.com*, te influencersa i stranica na društvenim mrežama poput “Živčana Žirafa”, “Naša borba”, “Balkan Info” i “Put Istine”. Iako su mnoge od tih dezinformacija uvezene, Crna Gora ih ne samo preuzima već ih i lokalno reciklira, čineći ih dijelom šireg dezinformativnog eko-sistema na Zapadnom Balkanu.

Glavni lažni narativi koji su cirkulisali u Crnoj Gori

Klimatske dezinformacije koje su se u protekle dvije godine širile digitalnim prostorom Crne Gore mogu se sistematizovati u nekoliko tematskih grupa. Iako su u osnovi uvezene iz drugih zemalja, ti narativi su dobili lokalnu boju i ritam, čime se dodatno učvrstilo njihovo prisustvo u domaćem javnom diskursu.

Zavirimo sada dublje u najupornije i najopasnije narative koji se, iz dana u dan, iznova recikliraju i šire kroz digitalni prostor Crne Gore – od anonimnih Facebook objava do portala s upitnom vjerodostojnošću. Glavni obrasci dezinformacija utemeljeni su na kombinaciji pogrešnih tumačenja naučnih činjenica, teorija zavjere i ideoloških konstrukcija koje se sve češće koriste kao oruđe za potkopavanje povjerenja u nauku i klimatsku politiku.

Negiranje uloge ugljen-dioksida (CO₂)

Jedan od najčešćih narativa kojim se pokušava osporiti naučni konsenzus o klimatskim promjenama jeste **negiranje značaja ugljen-dioksida kao staklene gasne komponente**. Tvrdnje poput “CO₂ čini samo 0,04% atmosfere, pa ne može imati uticaj” redovno se dijele na društvenim mrežama, kao i manipulacije podacima koje sugerišu da su ljudi odgovorni za “samo 3% od 0,04%” CO₂ u atmosferi, implicirajući da je naš doprinos zanemarljiv. Ova tvrdnja, međutim, zaboravlja osnovnu činjenicu iz oblasti atmosfere: i mala promjena u koncentraciji CO₂ može imati veliki uticaj na ravnotežu klimatskog sistema, naročito kada se radi o gasu koji se zadržava u atmosferi decenijama, pa i vijekovima.

Pored manipulacija brojkama, u Crnoj Gori su se često širili i isjecci iz intervju sa Ianom Plajmerom, australijskim geologom koji uporno tvrdi da “niko nikada nije dokazao” da **ljudske emisije CO₂ izazivaju zagrijavanje**. Uprkos brojnim demantijima iz naučne zajednice, Plimerove izjave se i dalje koriste kao “dokaz” protiv dominantne naučne pozicije.

U tom kontekstu javlja se i pseudoekološki narativ: [da je CO₂ zapravo koristan za biljke](#), te da bi povećanje njegove koncentracije moglo unaprijediti rast vegetacije. Ovo jeste djelimično tačno u kontrolisanim uslovima, ali potpuno zanemaruje negativne efekte klimatskih promjena koje prate porast CO₂, poput suša, požara i ekosistemskih kolapsa.

Još jedan popularan narativ u crnogorskom digitalnom prostoru jeste tvrdnja da [“CO₂ koji je stvorio čovjek čini samo 0,0016% atmosfere”](#), čime se negira ljudski doprinos emisijama. Nauka je, međutim, jasno pokazala da je sagorijevanje fosilnih goriva glavni uzrok porasta koncentracije CO₂ od industrijske revolucije do danas, a izotopski tragovi tog CO₂ potvrđuju njegov fosilni izvor.

Kemtrejlsi, zasijavanje oblaka i “tajna kontrola vremena”

Teorije o klimatskom inženjeringu – najčešće vezane za “kemtrejlse” i HAARP – čine drugi po učestalosti narativ u Crnoj Gori. Riječ je o tvrdnjama da avioni ispuštaju hemikalije s ciljem kontrole vremena, izazivanja suša, poplava ili bolesti. Na društvenim mrežama redovno se dijele fotografije oblaka koji su navodno “nenormalnog oblika”, uz tvrdnje da su to tragovi “prskanja naroda” (1, 2, 3, 4, 5).

Posebnu pažnju privukle su tvrdnje o “zasijavanju oblaka”, koje su, iako se zasnivaju na stvarnoj tehnologiji, iskrivljene do te mjere da se predstavljaju kao sredstvo kontrole čovječanstva. Iako zasijavanje oblaka postoji i koristi se za povećanje padavina u određenim regijama, ne postoji nijedan kredibilan dokaz da se koristi za izazivanje razornih oluja ili klimatskih kataklizmi (1, 2, 3, 4, 5).

HAARP – američki istraživački program za proučavanje jonosfere – često se optužuje za izazivanje zemljotresa, požara i ekstremnih vremenskih nepogoda. Pojedine stranice na crnogorskom jeziku čak su objavljivale “spiskove HAARP postrojenja u regionu”, uključujući i lokacije u Hrvatskoj i Srbiji, za koje ne postoje nikakvi dokazi da imaju ikakve veze sa tim programom (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7).

Manipulacije o ekstremnim vremenskim uslovima

Svaka snježna oluja zimi, svaka kišna sedmica u julu ili pad temperature tokom avgusta, odmah se koristi kao povod za tvrdnju da [“globalno zagrijavanje ne postoji”](#). Narativi tog tipa oslanjaju se na [selektivno posmatranje vremena](#), a ne na klimatske obrasce, ignorišući činjenicu da se [klimatske promjene odnose na dugoročne trendove](#), a ne na dnevne vremenske oscilacije.

Posebno je opasna tvrdnja da su sve oluje, toplotni talasi ili požari – naročito ako izazovu veće posljedice – zapravo “namjerno izazvani”. Ove teorije često koriste emocionalni naboj tragičnih događaja kako bi širile nepovjerenje prema institucijama, nauci i međunarodnim akterima (1, 2, 3).

Diskreditacija obnovljivih izvora energije

Obnovljivi izvori energije, koji su ključni za smanjenje emisija gasova sa efektom staklene bašte, takode su meta dezinformacija. Tvrdnje da su solarni paneli i vjetroelektrane “toksični”, “neefikasni” ili da “ne mogu zamijeniti pravu energiju” šire se paralelno s narativima o “energetskoj sigurnosti” fosilnih goriva (1, 2, 3, 4, 5, 6).

Jedan od čestih narativa je da [su nestanci struje u EU ili SAD-u povezani sa prekomjernim oslanjanjem na obnovljive izvore](#). Istina je, međutim, da su ovi događaji obično rezultat ekstremnih vremenskih uslova, loše infrastrukture ili geopolitičkih kriza – a ne nedostataka tehnologije.

Električna vozila, toplotne pumpe i slične zelene tehnologije se napadaju kao “instrumenti kontrole”, pri čemu se širi strah od gubitka slobode i digitalnog nadzora. Ove tvrdnje rijetko dolaze sa argumentima, ali često dolaze sa velikim emotivnim nabojem i jezikom sumnje i straha ([1, 2, 3, 4, 5, 6, 7](#)).

Poricanje klimatskih promjena uz korišćenje “dokaza” iz prirode

Ova kategorija dezinformacija obuhvata tvrdnje koje nastoje objasniti savremene klimatske promjene isključivo prirodnim fenomenima, ignorišući uticaj ljudske aktivnosti. Na portalu [Raskrinkavanje.me](#) u više navrata su osporene tvrdnje da su toplotni talasi rezultat “[izmjene metoda mjerenja](#)”, a ne stvarnog porasta temperatura, što predstavlja pokušaj umanjivanja efekta globalnog zagrijavanja. Takođe, dijeljene su manipulativne interpretacije u vezi sa količinom leda na Antarktiku, gdje se ignorisao širi kontekst dugoročnih klimatskih promjena, a fokus stavljao na kratkoročne epizode ([1, 2](#)). U jednom od najčestijih primjera, [snijeg ili hladno vrijeme u zimskom periodu](#) koristi se kao “dokaz” da globalno zagrijavanje ne postoji, što se pokazuje kao pogrešno razumijevanje razlike između vremenskih i klimatskih obrazaca.

Ovakvi narativi ne poriču nužno postojanje klimatskih promjena, već ih relativizuju i umanjuju, sugerišući da promjene nisu ništa novo, niti izazvane ljudskim djelovanjem, čime se sistematski potkopava potreba za klimatskim politikama.

Teorije zavjere o “klimatskoj agendi”

Ovo je najšire rasprostranjen i ideološki najintenzivniji narativ. Tvrdi se da je klimatska kriza “[izmišljena kako bi se uveo globalni nadzor](#)” i kako bi elite, kroz [digitalne valute](#), [meso stvoreno u laboratoriji](#), [klimatske vakcine](#) i [zaključavanja](#), preuzele kontrolu nad populacijom.

U tom kontekstu se često napadaju institucije poput Ujedinjenih nacija, Svjetske zdravstvene organizacije ili Svjetskog ekonomskog foruma, koji se prikazuju kao globalni zavjerenici. Svi koji zastupaju klimatske mjere – naučnici, aktivisti, pa čak i mediji – bivaju targetirani kao “plaćenici agende”.

Zanimljivo je da se ovi narativi gotovo u potpunosti preklapaju sa onima iz perioda pandemije COVID-19, gdje su se iste tehnike straha i sumnje koristile protiv vakcinacije, karantina i javnog zdravlja. Sada su samo “maskirani” u novu temu: klimu.

Klimatske dezinformacije koje kruže crnogorskim digitalnim prostorom nisu samo plod neznanja, niti slučajna posljedica pojedinačnih objava. One su rezultat uhodanih obrazaca i ideoloških konstrukcija koje se, često planski, usmjeravaju na podrivanje povjerenja u nauku, institucije i svaki oblik kolektivne klimatske odgovornosti. U tom mnoštvu narativa, prepoznamo logiku koja teži zavaravanju, zbunjivanju i pasivizaciji javnosti. Borba protiv ovih dezinformacija ne završava njihovim demantovanjem – ona počinje u trenutku kada svaka pojedinačna osoba odluči da umjesto straha bira znanje, umjesto sumnje razum. Jer samo nauka ima kapacitet da nas ugrije, bez da nas sprži.

Klimatske dezinformacije u Srbiji: kada pseudonauka zamijeni činjenice

Portali za utvrđivanje činjenica u Srbiji – Raskrikavanje, Istinomer i FakeNews Tragač – su od početka 2023. godine do danas zabeležili preko 50 dezinformacija i lažnih vesti o klimatskim promenama u medijima i na društvenim mrežama. Ubedljivo najveći broj ovih manipulacija spadao je u domen teorija zavere. Narativi u ovim štetnim tekstovima kretali su se od potpunog negiranja postojanja klimatskih promena, do pronalaženja „racionalnih“ objašnjenja za njihovo dešavanje koja su se zasnivala na kvazinaučnim tumačenjima različitih podataka ili neadekvatnim dokazima.

Najčešći izvor štetnih i manipulativnih narativa o klimatskim promenama bile su društvene mreže. Među pojedincima koji su doprinosili širenju ovih dezinformacija izdvaja se odbornik Srpske napredne stranke za grad Beograd poznat po širenju teorija zavere, Saša Borojević. Kada govorimo o medijima, najviše manipulacija i dezinformacija o klimatskim promenama širio je konzervativni portal Nulta tačka, dok su pojedini štetni narativi o klimi u srpske mejnstrim medije ušli kroz štampani tabloid koji se plasira na nacionalnom nivou, Srpski telegraf.

Teorije zavere o klimi – od negiranja postojanja do pojednostavljenih tumačenja

Tokom prethodnih nekoliko godina različiti mediji i pojedinci uspostavljali su narativ o tome da klimatske promene i/ili globalno zagrevanje jednostavno ne postoje. Tvrdilo se da ove pojave ne postoje: [jer su one zapravo izgovor za depopulaciju stanovništva](#); [jer je u Srbiji u novembru 2023. godine ipak pala velika količina snega](#); [zato što ugljen-dioksid zapravo ne utiče na povećanje temperature u Zemljinoj atmosferi](#); [jer je došlo do privremenog porasta mase leda na Antarktiku](#); [pošto „azot nije problem“](#); [zato što banke i dalje nude dugoročne hipoteke na područjima koja su ugrožena poplavama u Americi](#) itd.

Pored ovih, problematične su bile i tvrdnje u kojima se naučni podaci pojednostavljaju kako bi se klimatske promene lakše objasnile. Jedna od najfrekventnijih teorija zavere o klimatskim promenama u Srbiji i regionu zasniva se na istraživanjima srpskog naučnika [Milutina Milankovića](#), koji je još pre više od sto godina utvrdio kako promena položaja Zemlje u odnosu na Sunce utiče na dugoročne promene klime na našoj planeti. Teoretičari zavere ovde previđaju činjenicu da je Milanković istraživao dugoročne klimatske promene koje se odnose na desetine, i stotine hiljada godina, dok klimatske promene čije posledice trenutno osećamo traju tek od početka industrijske revolucije, odnosno tokom poslednjih nekoliko stotina godina. Stoga, Milankovićeva istraživanja ne mogu objasniti trenutne klimatske promene koje izaziva čovek, a ne položaj Zemlje.

Kada govorimo o teorijama zavere i pojednostavljenim objašnjenjima klimatskih promena teško je ne spomenuti štetni narativ o navodno veštački izazvanim klimatskim promenama i nepogodama. U specijalnom dodatku tabloida [Srpski telegraf](#) pod naslovom „Gospodari vremena“, ove novine insinuirale su da su snažne letnje oluje u Srbiji iz 2023. godine zapravo izazvali istaživački centri u kojima se izučava ili se izučavala jonosfera – HAARP, HIPAS i EISCAT. Ovi projekti predstavljeni su kao oružja za promenu klime, iako neki od njih već duže od 10 godina ne funkcionišu. Da „veštačke oluje“ postoje, Srpski telegraf i njegovi sagovornici pravdali su i time što ih je navodno još pre više

od 100 godina Tesla izumeo u svojoj laboratoriji. Međutim, ni za ove tvrdnje ne postoje dokazi. Uz pomenute teorije zavere, proteklih godina na mrežama su se širile i [neautentične fotografije oblaka i neba](#), kao dokaz za to da su oluje veštački generisane, a HAARP se neosnovano optuživao za izazivanje različitih nepogoda ili pojava poput [poplava u Španiji](#), [uragana u SAD](#), [polarne svetlosti u Vojvodini](#) ili [zemljotresa u Turskoj i Siriji](#).

Manipulacije o ugljen-dioksidu (CO₂)

Ugljen-dioksid i njegov uticaj na globalno zagrevanje još jedna su tema koja je proteklih godina neretko bila predmet dezinformacija, manipulacija i netačnih interpretacija. Iako je savremena nauka više puta dokazala njegov uticaj na zagrevanje planete, portali za utvrđivanje činjenica i dalje beleže tekstove u kojima kvazistručnjaci i nepouzdati mediji navode: [da su „temperatura i CO₂ u obrnutoj korelaciji“](#); [da ljudi ne utiču niti mogu da utiču na nivo ugljen-dioksida u atmosferi](#), već [da ga u potpunosti kontroliše priroda](#); [da zapravo temperatura utiče na porast ugljen-dioksida na zemlji](#), te [da je sagorevanje fosilnih goriva kao uzrok zagrevanja samo „nativ“](#); [da nam zapravo treba još više ugljen-dioksida u atmosferi jer njega koriste i biljke](#); [da je udeo ugljen-dioksida u Zemljinoj atmosferi 0,04 što znači da on nema ključan uticaj na globalno zagrevanje i brojne druge](#).

Napadi na nepodobne

Štetni narativi i dezinformacije o klimatskim promenama širili su se i kroz vesti o pojedincima ili organizacijama koje se – između ostalog – bave problemom klimatskih promena. Tako je milijarder i finansijer brojnih istraživanja o klimatskim promenama, Bil Gejts neopravdano optuživan da [stoji iza projekata koji se nisu ni realizovali](#), da je rekao kako [novinari imaju obavezu da lažu o klimatskim promenama ili da planira seču miliona hektara šume zbog klimatskih promena](#). Svetska zdravstvena organizacija je bez dokaza optužena da [najavljuje globalnu vakcinaciju zbog seobe zaraženih komaraca usled klimatskih promena](#), a Svetski ekonomski forum da [zbog klimatskih promena zabranjuje domaću hranu](#). Osim stranih i međunarodnih aktera, na meti dezinformacija u Srbiji bili su i ekološki aktivisti, pogotovo u trenucima društveno-političkih previranja i demonstracija zbog najave izgradnje fabrike litijuma u dolini Jadrta. Oni su optuživani da su [„lažni ekolozi“](#), da [cepaju srpsku zastavu](#) i da [Beogradanima žele smrt](#).

Bosna i Hercegovina u vrtlogu klimatskih dezinformacija: Tiho, ali uporno potkopavanje nauke

Portal za provjeru činjenica [Raskrinkavanje.ba](https://raskrinkavanje.ba) je od 2023. godine do jula 2025. godine u više od 60 tekstova analizirao različite dezinformacije, manipulacije i teorije zavjera kojim se negira postojanje klimatskih promjena.

Najveći dio dezinformacija o klimatskim promjenama koje je Raskrinkavanje zabilježilo, odnosilo se na navodnu kontrolu vremenskih prilika, odnosno na namjerno izazivanje vremenskih nepogoda. U gotovo 30 objavljenih provjera tačnosti, Raskrinkavanje je pisalo kako nije tačno da su vremenske nepogode tokom proteklih godina vještački izazvane, uključujući one lokalne poput poplava u Jablanici, ali i sve druge značajnije nepogodne diljem svijeta. Drugi najzastupljeniji dezinformativni narativ koji je Raskrinkavanje u svojim tekstovima obrađivalo i opovrgavalo, jeste onaj kojim se pokušava dokazati da klimatske promjene ne postoje. U treću najrasprostranjeniju grupu dezinformacija o klimatskim promjenama u BiH spadaju različite teorije zavjere prema kojima se stvarnim akterima pripisuju nepostojeći planovi, poput “klimatskog zaključavanja” ili vakcina protiv klimatskih promjena.

Najšestri izvori sva tri tipa klimatskih dezinformacija u BiH bili su korisnici društvenih mreža. U rijetkim primjerima kada su ovakve dezinformacije završavale na ili dolazile sa medija, u pitanju su bili uglavnom mediji iz Srbije, poput Kurira i Novosti. U nekoliko navrata su ovakve sadržaje objavljivali opskurni portali poznati po širenju lažnih vijesti, a u jednom slučaju je na društvenim mrežama kružio i prilog emitovan na Federalnoj televiziji još 2015. godine.

Ovakve dezinformacije najčešće se pojavljuju u periodima ekstremnih vremenskih prilika, poput veoma visokih temperatura ljeti ili obilnih snježnih padavina zimi. Upravo tada, negatori/ke ljudskog uticaja na klimatske promjene objavljuju dezinformacije kojima se negativni efekti u cijelosti negiraju ili se za njih daju alternativna “objašnjenja”.

(Ne)prirodne nepogode

Da bi negatori klimatskih promjena mogli tvrditi da globalno zagrijavanje i klimatske promjene ne postoje, najprije je potrebno odbaciti svaku posljedicu takvih promjena. Upravo zato, kada god se u Bosni i Hercegovini, regiji, Evropi pa i svijetu desila značajnija vremenska nepogoda, negatori/ke klimatskih promjena tvrdili su da je izazvana vještački koristeći tehnologiju, a sve kako kako bi se navodno opravdao narativ o postojanju klimatskih promjena.

Najpoznatiji lokalni primjer takve manipulacije bile su poplave koje su zadesile Bosnu i Hercegovinu u oktobru 2024. godine. U poplavama koje su najviše pogodile Jablanicu i Fojnicu, a zatim i Kiseljak, Kreševo, Konjic i Visoko, život je [izgubilo 27 osoba](#), a vodena bujica i odroni nanijeli su ogromnu materijalnu štetu na objektima, putevima i mostovima. Dok su mediji, humanitarne organizacije i zvaničnici/e pozivali na solidarnost i dijelili apele za pomoć pogođenim područjima, teoretičari/ke zavjere i negatori/ke klimatskih promjena na društvenim mrežama počeli/e su dijeliti “alternativna” objašnjenja za prirodnu katastrofu koja je pogodila ova mjesta. Već se popodne 4. oktobra tako počeo masovno dijeliti video o HAARP-u kojim se insinuiira da je ova “tehnologija za kontrolu vremena” izazvala poplave (1,2).

Identična objašnjenja nuđena su i nakon što su u julu 2023. godine jake [oluje](#) pogodile BiH, Sloveniju, Srbiju i Hrvatsku, kada je šest osoba stradalo, stotine su bile povrijeđene a uzrokovana je i ogromna materijalna šteta. I za oluje su negatori klimatskih promjena, bez ikakvih dokaza i objašnjenja, [tvrdili](#) da su uzrokovane HAARP-om. Za iste oluje se [tvrdilo](#) i da su “sredstvo širenja straha i ograničavanja sloboda”, a mediji koji su o njima izvještavali su optuženi da su dio zavjere i da su širili “strah i paniku u svrhu promovisanja nepostojećih klimatskih promjena”.

Isto netačno i neosnovano objašnjenje o “bolesnim planovima sotonjara koje imaju tehnologiju za mijenjanje vremena” su korisnici/e društvenih mreža [dali](#) i za kišno nevrijeme koje je u maju i junu 2023. godine [pogodilo](#) područje jugoistočne Evrope dovelo je do poplava, evakuacije stanovništva, urušavanja infrastrukture i klizišta u Srbiji i u Bosni i Hercegovini.

U istom maniru se [tvrdilo](#) i da je “HAARP brod” uzrokovao poplave koje su pogodile Španiju u oktobru 2024. godine i koje su ubile najmanje [217 osoba](#). Isti je slučaj bio i sa zemljotresima u [Turskoj](#) i [Siriji](#), za koje su se osim HAARP-a kao uzročnici spominjali i “[Teslina mašina](#)” i elektromagnetni talasi. HAARP je okrivljen i za zemljotrese u [Maroku](#), dok se društvenim mrežama [dijelio](#) i spisak navodnih HAARP postrojenja u Hrvatskoj. Za uragane Helena i Milton koji su pogodili SAD, također se [tvrdilo](#) da su izazvani vještački i da su dio [agende](#), a kao ciljevi takvih operacija su se navodili [ometanje Trumpovih glasača](#), kao i [kažnjavanje](#) lokalnog stanovništva koje se protivilo rudarenju litijuma.

Kada je riječ o požarima koji su 2023. godine zahvatili Havaje, za njih se [tvrdilo](#) da su rezultat djelovanja laserskog oružja ([1, 2, 3, 4, 5](#)). U ostalim sličnim primjerima koje je Raskrinkavanje zabilježilo, spominjali su se i [chemtrailsi](#), [mašine](#) za pravljenje oblaka, kao i antigravitacijske [kugle](#). Negatori klimatskih promjena, u zaključku, koriste različita neosnovana objašnjenja kako bi odbacili bilo kakve stvarne posljedice klimatskih promjena. Cilj takvog kontinuiranog poricanja stvarnih i prirodnih događaja, samo je osnova i kreiranje podloge za stvaranje šireg i bitnijeg narativa, onoga prema kojem klimatske promjene uopšte ne postoje, ili bar na njih ni na koji način ne utiču ljudi.

Klimatske promjene (ne) postoje

Da klimatske promjene ne postoje i da na njih ne utiču ljudi, različiti izvori su proteklih godina pokušavali dokazivati različitim teorijama i (dez)informacijama.

Kao jedan od češće spominjanih argumenata je polarni led. Tako se netačno [tvrdilo](#) da topljenje polarnog leda ne diže nivo mora, kao i da se [količina](#) Arktičkog leda tokom godina povećava. U jednom od takvih [slučajeva](#) kružio je snimak priloga emitovan na javnom emiteru Federacije BiH, Federalnoj televiziji, još 2015. godine. U njemu se [tvrdilo](#) “da se svijet nalazi u poodmakloj fazi međuledenog doba koje traje oko 11.000 godina”.

Drugi čest argument za odbacivanje klimatskih promjena jesu snježne padavine, pa se tako u dva navrata [tvrdilo](#) da to što pada snijeg, začu da je globalno zarijavanje mit ([1, 2](#)).

Ipak, najčešća tema kojom se pokušava dokazati da klimatske promjene nisu stvarne, jeste ugljični dioksid. Tako se [tvrdilo](#) da su današnje količine CO2 opasno niske za biljke i da predstavljaju opasnost za čovjeka, da je ljudski utjecaj na klimatske promjene [zanemariv](#) jer ugljendioksid od emisija koje uzrokuju ljudi čini mali udio u količini ovog gasa u atmosferi, [da](#) niko nikada nije pokazao da ljudske emisije CO2 pokreću globalno zagrijavanje, kao i da su emisije gasova staklene bašte iz uzgoja stoke [zanemarive](#).

Tvrdilo se i da su se toplotni talasi smanjili tokom poslednjih 75 godina, a u slučaju kada se dogodi da temperature dostignu rekorde, teoretičari zavjera su to netačno **objašnjavali** time da su se uvele promjene u mjerenjima.

Osim korisnika/ca društvenih mreža, ovakve teorije širili su i drugi akteri putem medijskih kanala, koji su pokušavali dati nešto složenija, ali jednako netačna objašnjenja klimatskih promjena. Tako je klimatolog s Geografskog fakulteta u Beogradu dr. Vladan Ducić za Novosti **tvrdio** između ostalog da su “priče o klimatskoj krizi ostrašćene i da nisu nauka, već religijski zanos”, dok je gostujući na TV Kurir izjavesni Milan Stevančević, predstavljen kao klimatolog, **optužio** klimatologe da se bave pseudonaukom i tvrdio da temperatura nema nikakve veze s klimom.

Bill Gates, Kamala Harris, SEF i SZO kao šlag na kraju

Osim negiranja ljudskog uticaja na klimatske promjene, postojanje klimatskih promjena generalno, kao i odbacivanja prirodnih vremenskih nepogoda, u javnom prostoru Bosne i Hercegovine mogle su se naći i mnoge druge teorije zavjere. Većina njih naslanja se na druge slične teorije zavjere, te nastoji vlade, međunarodne organizacije i pojedince predstaviti kao “sotonjare” koje implementiraju tajnu agendu porobljavanja i depopulacije stanovništva.

Tako su se potpuno neosnovano najavljivalje “**klimatske vakcine**” koje se navodno mogu sakriti u hranu, **tvrdilo** se kako je Svjetski ekonomski forum naredio hapšenja negatora klimatskih promjena, kao i to da je Svjetska zdravstvena organizacija najavila “**klimatska zaključavanja**”.

Kamala Harris je **optužena** da zagovara depopulaciju kao odgovor na klimatske promjene, dok se za Bill Gatesa **tvrdilo** da finansira sječu šume pod izgovorom borbe protiv klimatskih promjena.

Kako bi se pokušale dokazati sve ove neosnovane teorije, u više navrata se tvrdilo i da su **klimatolozi**, odnosno **meteorolozi** “priznali” da vojske i vlade kontrolišu vrijeme.

Hrvatska pod udarom klimatskih laži: Kad ‘antivaks’ pokret obuče zeleno odijelo

Građani Hrvatske uglavnom vjeruju da su klimatske promjene stvarne. Međutim, nisu tako uvjereni da se radi o problemu koji nas treba pretjerano zabrinjavati. Štoviše, više od polovice građana i građanki Hrvatske vjeruje da su štetne posljedice klimatskih promjena problem budućih generacija. Među građanima je zabrinjavajuće rašireno i nepovjerenje u znanost.

Pokazalo je to istraživanje (1, 2) koje je za Klimatski portal i Sveučilište u Zadru provela agencija Ipsos od 6. do 28. ožujka 2024. godine na reprezentativnom uzorku od 1000 punoljetnih građana.

Tko u Hrvatskoj vjeruje u klimatske dezinformacije?

U sklopu istog istraživanja [analizirali smo](#) koje su skupine u društvu najranjivije kad su u pitanju klimatske dezinformacije.

Što se demografskih faktora tiče, istraživanje je pokazalo da na usvajanje dezinformacijskih narativa ne utječe spol, ali itekako utječu dob, razina obrazovanja, visina prihoda (za koju istraživači pretpostavljaju da je povezana s razinom obrazovanja) te veličina naselja u kojemu ispitanici žive, kao i geografska regija kojoj to naselje pripada.

Među ostalim, istraživanje je pokazalo mladi i bolje obrazovani građani otporniji na klimatske dezinformacije, odnosno da su starije generacije i osobe s nižim stupnjem obrazovanja sklonije usvajanju neznanstvenih tumačenja uzroka i posljedica klimatskih promjena.

Na usvajanje dezinformacija bili su prijemčiviji građani koji su se dominantno informirali putem podcasta, videa na društvenim mrežama te općih, odnosno neinformativnih programa na televiziji. Informativni program televizija iznjedrio je nešto bolje poznavanje i slaganje s informacijama o klimi uvriježenim u znanstvenim krugovima, a kao najbolji prediktor su se pokazali portali.

Kao i brojna ispitivanja u inozemstvu do sada, i prvo istraživanje ovog tipa u Hrvatskoj pokazalo je da je krajnja desnica izrazito nepovjerljiva prema klimatskoj znanosti, a isto vrijedi i za osobe koje navode da ih politika ne zanima.

Pomicanjem prema lijevo na političkom spektru, kada govorimo o percepciji vlastitih stavova, raste i povjerenje u znanost te se smanjuje podložnost dezinformacijskim narativima.

Koji su dezinformacijski narativi najrašireniji u Hrvatskoj?

Stavovi građana i građanki Hrvatske prema klimatskim promjenama i znanosti u skladu su s dominantnim trendovima vezanim za klimatske dezinformacije, predstavljenima u analizi [“Proizvodnja sumnje i hajka na znanost”](#), koju je u travnju 2024. objavila udruga Faktograf. U ovoj analizi promatrali smo 90 članaka koje je portal Faktograf.hr objavio od 2018. do rujna 2023. godine, a u kojima je razotkrivena činjenična netočnost i neutemeljenost dezinformacija vezanih za klimatsku krizu.

Analiza je pokazala da širitelji klimatskih dezinformacija najviše truda ulažu u diskreditiranje klimatske znanosti, kao i da odustaju od pokušaja uvjeravanja javnosti da klimatske promjene ne postoje. Umjesto toga plasiraju tvrdnje kojima ljude uvjeravaju da su javne politike za suzbijanje klimatskih promjena nepotrebne te da ljudsko djelovanje nije uzrok klimatskih promjena.

Kada govorimo o klimatskim dezinformacijama, služimo se definicijom globalne koalicije [Climate Action Against Disinformation \(CAAD\)](#), koja navodi da se klimatske misinformacije i dezinformacije odnose na obmanjujući sadržaj koji:

- potkopava razumijevanje postojanja i/ili utjecaja klimatskih promjena odnosno nedvosmislenog ljudskog utjecaja na klimatske promjene, kao i razumijevanje potrebe za odgovarajućim hitnim djelovanjem u skladu sa znanstvenim konsenzusom IPCC-a i u skladu s ciljevima Pariškog sporazuma o klimi;

- pogrešno predstavlja znanstvene podatke, uključujući izostavljanje ili selektivan odabir podataka, kako bi se narušilo povjerenje u klimatsku znanost, institucije usmjerene na klimu, stručnjake i rješenja; ili

- lažno prikazuje pojedine aktivnosti kao podršku ostvarenju klimatskih ciljeva, dok one zapravo doprinose klimatskim promjenama ili su u suprotnosti sa znanstvenim konsenzusom o ublažavanju ili prilagodbi klimatskim promjenama.

Izraz klimatske dezinformacije često se veže za poricanje klimatskih promjena, odnosno za stav da klimatske promjene nisu stvarne ili da ih nisu uzrokovali ljudi, no to je samo jedan od oblika klimatskih dezinformacija. Postoje i klimatske dezinformacije koje ne poriču nužno postojanje klimatskih promjena, već mogu i pogrešno interpretirati i/ili opisivati mjere protiv klimatske krize ili dovoditi u pitanje vjerodostojnost znanstvenika koji se bave ovim područjem, te često jačaju političku polarizaciju. Tako se oblikuje javni razgovor o klimatskoj krizi koji tada vrvi dezinformacijama te posljedično narušava informiranost javnosti o realnosti klimatskih promjena.

Prikupljene članke klasificirali smo u šest dezinformacijskih narativa, baziranih na proširenoj [CARDS taksonomiji](#):

- klimatske promjene ne postoje
- ljudsko djelovanje ne uzrokuje klimatske promjene
- utjecaj klimatskih promjena na život na Zemlji nije štetan
- javne su politike za suzbijanje klimatskih promjena nepotrebne
- klimatska znanost nije pouzdana
- prenamaglašavanje ekstremnih vremenskih pojava.

Analiza pokazuje da glavnina dezinformacija vezanih za klimatske promjene koje je redakcija Faktografa uočila u promatranom razdoblju promovira narativ prema kojem klimatska znanost nije pouzdana. Iz navedenog proizlazi da je narušavanje povjerenja u znanost primarni cilj aktera koji promoviraju klimatske dezinformacije.

U analizi je također uočeno da klimatske dezinformacije učestalo promoviraju isti akteri koji su koristili iste digitalne komunikacijske kanale kako bi širili dezinformacije vezane za pandemiju bolesti Covid-19. Tijekom pandemije bolesti Covid-19 pokazalo se da je upravo razina povjerenja građana u institucije faktor koji najsnažnije korelira s uspješnosti pojedinih država u upravljanju javnozdravstvenom krizom (kampanjama cijepljenja i mjerama u zajednici kojima se obuzdavalo širenje bolesti). Navedeno sugerira da interesne grupacije koje bi željele otežati, usporiti ili sabotirati strukturne mjere nužne za provođenje tzv. zelene tranzicije primjenjuju lekcije naučene tijekom recentne javnozdravstvene krize.

Najveći broj klimatskih dezinformacija u našem uzorku nisu originalne dezinformacije vezane za Hrvatsku, već su dio globalno prisutnih klimatskih dezinformacija i pratećih narativa, kao i teorija zavjere.

Što je novo?

Od rujna 2023. godine do danas razotkrili smo ukupno 107 [klimatskih dezinformacija](#). Uglavnom su bile vezane uz aktualna zbivanja. Kako je poznato, u vrijeme kriznih situacija raste i količina dezinformacija.

[Povratak Donalda Trumpa](#) bio je jedan od okidača za širenje klimatskih dezinformacija. Na domaćem internetskom prostoru proširile su se brojne dezinformacije – da su znanstvenici proglasili [kraj klimatske krize](#), da je Trump osnovao [radnu skupinu za borbu protiv chemtrailsa](#) i slično.

Požari koji su u siječnju poharali Los Angeles bili su najrazornijih u povijesti Kalifornije, a internetski prostor poharale su dezinformacije o uzrocima, posljedicama i sanaciji požara, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj ([1](#), [2](#), [3](#), [4](#)).

Nestanak struje u Španjolskoj i Portugalu potaknuo je [propagandnu kampanju](#) veličanja nuklearne i fosilne energija, a krivnja se svaljivala na obnovljive izvore energije. Ta priča stigla je i do Hrvatske. Nestanak struje u toj zemlji povezivao se i s [uvodenjem digitalnog eura](#).

Hrvatska je mediteranska zemlja pa sezonu ekstremnih vrućina, suša i požara prate i klimatske dezinformacije ([1](#), [2](#), [3](#), [4](#), [5](#), [6](#)).

U posljednjih godinu i pol dana objavili smo i seriju članaka pod nazivom “[Mitovi i činjenice](#)”. Dosad smo razotkrili mitove o električnim automobilima, dizalicama topline, recikliranju plastike, solarnim panelima, vjetroelektranama...

Na koncu, na Klimatskom portalu objavili smo serijal “[Povijest negiranja klimatske krize](#)”, koji služi kao vodič kroz dezinformacijske narative kojima se fosilna industrija služi s ciljem da što duže neometano nastave zgrtati profit od trgovanja fosilnim energentima.

Najprije su nas uvjeravali da klimatska kriza nije stvarna, zatim su nas uvjeravali da se ne događa ništa alarmantno. Zbog njihovih dezinformacijsko-propagandnih i lobističkih napora izgubljeno je vrijeme za prevenciju posljedica klimatskih promjena i prilagodbu za život u toplijem svijetu. Sada kada dolazi vrijeme u kojem će se nužno potezati pitanje materijalne odgovornosti za nastalu štetu, fosilna industrija želi nas uvjeriti da oni nisu nizašto krivi. Kroz 14 poglavlja ovog serijala o povijesti negiranja klimatske krize pokazali smo da to – nije točno.

ZAKLJUČAK

Klimatske dezinformacije koje oblikuju javni prostor regiona nisu pitanje algoritamske greške ili individualne zablude. One su simptom šire društvene klime – one u kojoj je povjerenje zamijenjeno sumnjom, a nauka ideološkim interpretacijama. Kada ista poruka, gotovo riječ po riječ, kruži Facebook stranicama u Bihaću, Nikšiću, Novom Sadu i Zadru – jasno je da ne govorimo o „slučajnim viralnim objavama“, već o narativima koji se pažljivo hrane, prilagođavaju i recikliraju.

U svemu tome, postaje jasno da se ne borimo samo za tačne informacije – već za prostor u kojem će razum imati šansu protiv bučnog, samouvjerenog neznanja. A ono što je možda i najapsurdnije – najviše truda u poricanje klimatskih promjena ulažu upravo oni koji će klimatske posljedice najviše osjetiti. Jer priroda, nažalost, ne čita Facebook komentare.

